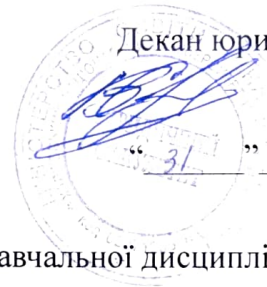

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра конституційного і муніципального права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан юридичного факультету
Віталій СЕРЬОГІН

“ 31 ” _____ 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: 29 Міжнародні відносини

спеціальність: 293 Міжнародне право

освітня програма: Міжнародне право

вид дисципліни: обов'язкова

факультет: юридичний

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 року

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Л. М. Гришко, к.ю.н., доцент кафедри конституційного і муніципального права

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права

Протокол від «31» серпня 2023 року № 11

Завідувач кафедри
конституційного і муніципального права

Марк ВОРОНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньої професійної програми 293 Міжнародне право

Гарант освітньої професійної програми

Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають широке коло знань щодо основ теорії та практики конституційно-правового регулювання суспільних відносин в зарубіжних країнах, володіють необхідними в їхній професійній діяльності практичними навичками для вирішення конкретних завдань в галузі конституційного права; здатних самостійно орієнтуватись у сучасних конституційно-правових відносинах, приймати виважені, конституційно обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних та фахових компетентностей:

ЗК3. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку міжнародного права, його місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК15. Цінувати і поважати різноманітність і мультикультурність.

ФК1. Здатність розуміти механізм функціонування держави як міжнародного суб'єкта через органи державної влади, та їх роль у сучасних міжнародних відносинах і міжнародній політиці.

ФК2. Знання і розуміння ретроспективи формування міжнародних інститутів, зовнішньополітичних структур, правових та державних інститутів.

ФК3. Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інститутів.

ФК4. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи. Знання та розуміння прав людини і механізмів захисту прав людини.

ФК8. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрини конституційного права держав, а також змісту правових інститутів.

ФК9. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ФК11. Здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань конституційного права зарубіжних держав.

ФК14. Здатність врахувати фундаментальні особливості культури і менталітету представників іноземних держав.

ФК16. Здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна(дистанційна) форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32	6
Практичні, семінарські заняття	
16	4
Самостійна робота	
42	80

1.6. Заплановані результати навчання

ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН3. Формувати власні обґрунтовані судження на основі аналізу конституційно-правової проблеми.

ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН11. Вести формальну та неформальну ділову бесіду у сфері зовнішньої політики держав.

ПРН14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

ПРН16. Демонструвати вміння користуватися комп'ютерними програмами, необхідними у професійній діяльності.

ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин. Цінностей та принципів конституційного (державного) права зарубіжних держав.

ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності і змісту основних правових інститутів і норм конституційного (державного) права зарубіжних країн.

ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних міжнародно-правових явищ і процесів;

2. Тематичний план навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. Державне (конституційне) право як галузь права, державне право зарубіжних країн як наука і навчальна дисципліна

Державне (конституційне) право кожної країни - основна галузь національної системи права. Співвідношення термінів «конституційне» і «державне» право. Державне (конституційне) право як основна галузь права, як наука і навчальна дисципліна.

Предмет конституційноправового регулювання і конституційно-правових відносин у зарубіжних країнах. Політичний характер цих відносин у зарубіжних країнах. Метод державного (конституційного) права зарубіжних країн. Інститути державного (конституційного) права зарубіжних країн, що визначають систему курсу державного (конституційного) права зарубіжних країн. Суб'єкти й об'єкти конституційно-правових відносин.

Джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн: конституція, конституційні, органічні і звичайні закони. Судові прецеденти і рішення органів конституційного нагляду. Конституційні звичаї. Нормативні акти голів держав і урядів. Акти, видані в порядку тлумачення законів. Парламентські регламенти. Доктринальні джерела. Співвідношення юридичної сили різних джерел державного (конституційного) права.

Основні тенденції розвитку державного (конституційного) права зарубіжних країн. Вплив міжнародної інтеграції і міжнародного права на політичні інститути і конституційні права різних країн.

Державне (конституційне) право зарубіжних країн як наука. Поняття та предмет, завдання та функції науки конституційного права.

Поняття та завдання навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн». Система конституційного права зарубіжних країн як навчальної дисципліни.

ТЕМА № 2. Основи теорії конституції зарубіжних країн

Поняття і сутність конституції. Юридична та фактична конституція. Функції конституцій в зарубіжних країнах. Класифікація конституцій: за формою, за порядком їх прийняття, за способами внесення поправок і доповнень, за строками дії. Фіктивні і реальні конституції. Демократичні і недемократичні конституції.

Загальне і особливе в зарубіжних конституціях. Об'єкти конституційного регулювання, тенденція до розширення їх кола. Форма і структура конституцій. Значення преамбул, перехідних, тимчасових і заключних положень.

Порядок прийняття конституцій. Внесення змін до конституцій. Особливості еволюції змісту конституцій.

ТЕМА № 3. Конституційно-правові основи суспільного ладу

Поняття конституційного ладу, його ознаки та умови. Взаємозв'язок між конституційним ладом, суспільним ладом і політикою держави. Закріплення конституційного ладу в конституціях зарубіжних країн.

Конституційне закріплення політичної системи держави. Політичний плюралізм як основа політичної системи демократичної держави. Конституційно-правовий статус основних суб'єктів політичної системи держави.

Економічна система держави та її правове регулювання. Економічний плюралізм як основа економічної системи демократичної держави.

Соціальна система та соціальна структура суспільства. Конституційно-правові принципи соціальної політики держави та їх реалізація. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин. Ідеологічний плюралізм як основа духовно-культурних відносин.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу.

ТЕМА № 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Права людини в конституційному праві. Права людини і права громадянина (підданого). Різниця між правами і свободами. Еволюція конституційних прав і свобод.

Особливості закріплення прав та свобод в конституціях зарубіжних країн. Принципи правового статусу особи. Рівність прав, свобод і обов'язків. Рівноправність. Вплив соціальної нерівності на реалізацію цього принципу. Відступ від нього в конституціях і поточному законодавстві в адміністративній і судовій практиці. Расова, національна та інша дискримінація.

Класифікація прав і свобод: соціально-економічні, соціально-культурні, політичні, особисті. Їх конкретний зміст і можливість реалізації. Гарантії прав і свобод.

Обмеження прав і свобод. Гарантії захисту основних прав і свобод.

Конституційно-правовий інститут громадянства (підданства). Поняття громадянства. Способи набуття і припинення громадянства. Апатрид, біпатрид і багатогромадянство. Режим іноземних громадян і осіб без громадянства. Інститут притулку. Вислання із країни. Видання іноземній державі.

ТЕМА № 5. Конституційні форми сучасної держави

Форма держави: поняття та види. Різноманітність форм сучасних зарубіжних країн і їх причини. Поняття та види форм державного правління. Характеристика абсолютних і конституційних (обмежених) монархій на прикладі конкретних держав. «Виборна» монархія. Теократична монархія. Республіканська форма правління, поняття і основні види. Президентська республіка. Парламентська республіка. Напівпрезидентська (змішана) республіка.

Поняття політико-територіального устрою і його значення. Фактори, що визначають політико-територіальний устрій держави. Унітарна форма політико-територіального устрою. Централізована і відносно децентралізована унітарна держава. Децентралізована унітарна держава. Територіальна (обласна) автономія, її види: політична автономія, адміністративна автономія. Тенденція розвитку сучасного унітаризму. Федеративна форма політико-територіального устрою. Поняття, ознаки, основні риси. Відмінність федерації від конфедерації. Правове становище суб'єктів федерації і федеральних територій. Проблема сецесії. Розподіл компетенції між загальнофедеральною владою і органами суб'єктів федерації. Виняткова компетенція союзу, сфера спільної (конкуруючої) компетенції союзу і суб'єктів федерації. Залишкові повноваження. Механізм контролю федеративними органами органи над органами суб'єктів федерації. Сучасні федеративні держави.

Поняття політичного режиму і його види. Фактори, що визначають встановлення політичного режиму і його еволюцію. Вплив політичного режиму на форму державного устрою. Відображення політичного режиму в конституційному (державному) праві. Демократичний режим і його ознаки. Різновиди демократичного державного режиму: режим ліберальної демократії і режим соціальної демократії. Різні форми обмеження демократії. Надзвичайне становище. Поняття авторитарного політичного режиму і його різновиди. Тоталітарний державний режим. Воєнно-диктаторський режим. Монократичний режим. Клерикальний режим. Конституційно-авторитарний режим. Авторитарний режим особистої влади.

ТЕМА № 6. Форми безпосередньої демократії в зарубіжних країнах

Поняття та види форм безпосередньої демократії. Партисипативна демократія.

Поняття виборів, види виборів і їх конституційно-правове регулювання. Соціальна функція виборів. Періодичність виборів. Поняття та принципи виборчого права. Виборче право в об'єктивному розумінні. Загальне виборче право. Активне і пасивне виборче право.

Виборчі цензи. Абсентеїзм, його причини і оцінка. Обов'язковість голосування і його оцінка. Принципи рівності у виборчому праві і способи його порушення: виборча геометрія (географія), «джерімендерінг». Прямі і непрямі (багатоступеневі) вибори, їх оцінка. Таємне голосування: мета і способи. Електронне голосування. Голосування поштою. Строки голосування в залежності від способу.

Виборчий процес. Його основні стадії. Виборчі округи. Реєстрація виборців і складання списків. Порядок висунення кандидатів. Праймеріз. Роль політичних партій у виборчому процесі. Виборча застава (або виборчий заклад). Законодавство про виборчі затрати. Порядок голосування.

Виборча система (в широкому і вузькому розумінні). Мажоритарна виборча система, її різновидності: абсолютної більшості, відносної більшості, кваліфікованої більшості (на прикладах конкретних держав). Способи подолання нерезультативності першого туру голосування за мажоритарної виборчої системи абсолютної або кваліфікованої більшості. Оцінка системи.

Пропорційна виборча система. Корегування пропорційної виборчої системи: засоби визначення виборчого метра (квоти), метод дільників. Різні види обмеження принципу пропорційності: правило найбільшої пересічної, розподіл мандатів в середині списку (система вільних списків, система зв'язаних списків), преференційне голосування, панаширування, загороджувальний пункт, сполучення списків (блокування). Оцінка системи. Поєднання мажоритарної і пропорційної виборчих систем у деяких країнах.

Напівпропорційна виборча система: система обмеженого вотуму, система єдиного голосу, що не передається, система кумулятивного вотуму.

Референдум, його поняття і види: факультативний референдум, обов'язковий референдум. Конституційний референдум. Народне вето. Соціальна функція референдуму. Конституційно-правове регулювання: ініціатива, призначення, агітаційна компанія, голосування, визначення результатів. Практика референдумів у різних країнах і їх оцінка.

Плебісцит. Інші форми безпосередньої демократії в зарубіжних країнах. Поняття та сутність партисипативної демократії (демократії участі). Форми партисипативної демократії. Типи громадської участі: надання інформації, консультування, діалог, партнерство (робочі групи, комітети та ін.). Ради спеціальних груп населення (молодіжні, юдей похилого віку та ін.). Принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень. Бюджет участі. Консультації, форуми, збори. Громадські слухання. Електронні петиції.

ТЕМА № 7. Система вищих органів державної влади в зарубіжних країнах

Вищі органи державної влади в зарубіжних країнах. Законодавча влада: парламент. Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту, як органу народного представництва. Фактори, які визначають юридичне і фактичне значення парламенту в механізмі державного управління суспільством.

Структура парламентів: однопалатні, двопалатні. Порядок їх формування і особливості правового статусу палат. Внутрішня структура палат парламенту. Посадові особи палат і їх правове становище (віце-президент, спікер, лорд-канцлер і т.д.). Комітети і комісії палат: порядок формування та функції.

Депутатські об'єднання, фракції, групи та інші. Соціальний і партійний склад парламентів.

Компетенція парламентів і акти, які приймаються парламентом (закони, приватні і публічні біллі, резолюції, постанови, звернення і т.д.). Способи обмеження компетенції парламенту.

Парламентські процедури. Законодавчий процес і його основні стадії. Бюджетний процес. Форми парламентського контролю за діяльністю уряду: вотум довір'я і недовір'я, конституційний вотум, резолюція осуду, інтерпеляція, комітети по розслідуванню, омбудсмани. Судові процедури.

Правове становище депутата. Права і обов'язки депутата. Імунітет і індемнітет. Депутатські пільги і привілеї.

Соціальне призначення, політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Одноосібний і колегіальний глава держави. Порядок заміщення посади глави держави. Системи престолонаслідування в сучасних монархіях. Юридичний і фактичний статус глави держави. Недоторканність особи монарха. Підстави дострокового припинення повноважень президента. Відповідальність глави держави (імпічмент).

Компетенція глави держави в залежності від форми правління і політичного режиму. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом, державним апаратом. Повноваження глави держави у сфері вищого представництва в державі та поза її межами. Повноваження в сфері особистого статусу громадян (підданих). Надзвичайні повноваження.

Акти глави держави. Контрасигнатура актів глави держави. Апарат глави держави, його політична роль. Консультативні органи при главі держави.

Соціальне призначення і політична роль уряду. Місце уряду в системі вищих органів. Види урядів. Уряд і кабінет. Поняття державної адміністрації.

Порядок формування уряду в залежності від форми правління. Їх партійний і соціальний склад. Голова уряду, його правове становище і політична роль.

Компетенція уряду. Взаємовідносини з парламентом і главою держави. Методи впливу уряду на законодавчу діяльність парламенту. Регламентарна влада уряду. Делеговане законодавство, його сутність і види. Парламентська відповідальність уряду. Повноваження уряду у сфері зовнішньої політики. Надзвичайне повноваження. Урядовий апарат, його функції і політична роль. Відомства і органи, які функціонують при уряді і його голові.

Органи конституційного нагляду і контролю. Конституційна юстиція. Основні моделі сучасного конституційного контролю. Конституційний контроль за часом використання, за правовими наслідками, за формою. Функції органів конституційного контролю. Акти органів конституційного контролю в зарубіжних країнах.

ТЕМА № 8. Місцеве управління та самоуправління в зарубіжних державах

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принципи визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу.

Місцеві органи самоврядування й управління. Моделі місцевих органів самоврядування й управління в зарубіжних країнах. Вплив адміністративно-територіального поділу на систему місцевих органів. Порядок організації, структура й функції місцевих органів самоврядування і управління.

Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади. Форми і способи контролю з боку центральної влади. Відповідальність органів місцевого самоврядування.

ТЕМА № 9. Основи державного (конституційного) права Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії

Особливості конституційного права Сполученого королівства і його джерела. Конституційно-правовий статус людини і громадянина. Підданство. Громадянство Співдружності. Державні символи.

Економічна система. Форми власності і їх розвиток. Соціальна структура. Політична система. Особливості партійної системи і основні політичні партії. Політична роль профспілок і підприємницьких організацій. Виборче право і виборча система. Виборча застава.

Парламент Сполученого королівства. Його структура, порядок формування палат, їх внутрішня організація і взаємовідносини. Повноваження палат. Законодавчий процес.

Правовий статус монарха Сполученого королівства. Порядок престолонаслідування. Прерогативи і реальна роль монарха в управлінні державою.

Уряд і кабінет. Порядок формування і відповідальності. Правовий статус і роль прем'єр-міністра. Урядовий апарат.

Політико-адміністративний устрій території. Статус Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії та ін. Місцеве самоврядування.

ТЕМА № 10. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки

Конституція 1787 р. і її специфічні риси. Конституційний розвиток США. Зміст конституційних поправок. Порядок зміни конституції штатів. Конституційний статус людини і громадянина. Біль про права. Державні символи.

Економічна система. Плюралізм форм власності. Соціальна структура суспільства і тенденції її розвитку. Середні прошарки. Політична система. Політична система і політичні партії. Особливості двопартійної системи. Політична роль профспілок і підприємницьких організацій.

Виборче право і виборча система. Первинні вибори (праймерізм). Порядок виборів президента, віце-президента, конгресменів і сенаторів.

Конгрес США. Його структура, порядок формування палат, їх внутрішня організація і взаємовідносини. Повноваження палат. Особливі прерогативи сенату. Законодавчий процес. Імпічмент. Зовнішньополітичні функції.

Президент, віце-президент, їх повноваження. Кабінет. Виконавче управління.

Федеральний апарат чиновників. Верховний суд: функції та повноваження.

Порядок формування і функції.

Правове становище штатів і федерального округу Колумбія. Органи штатів і місцевого самоврядування.

ТЕМА № 11. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки

Конституційний розвиток Франції після Другої світової війни. Конституція 1958 р., її наступні зміни. Особливості положень Конституції Франції, як держави-члена Європейського Союзу. Конституційний статус людини і громадянина. Державні символи.

Економічна система. Соціальна структура. Політична система. Особливості і основні політичні партії. Французькі профспілки і соціально-економічні організації підприємців. Виборче право і виборча система. Виборча геометрія і виборчий закон.

Парламент Франції: структура, функції. Порядок формування палат, їх внутрішня організація і взаємодія. Конституційні обмеження компетенції парламенту (ст. 34, 37, 38 Конституції). Законодавчий процес. Законодавчий човник. Відсутність права інтерпеляції.

Президент Республіки. Порядок обрання і компетенція. Взаємовідносини з парламентом і урядом. Роль президента в законодавчому процесі. Акти президента.

Уряд (Рада міністрів, кабінет міністрів). Порядок формування і компетенція. Несумісність посади члена уряду з парламентським мандатом. Акти відповідальності. Контрасигнатура. Урядовий апарат.

Система конституційного контролю у Франції. Порядок формування і повноваження Конституційної Ради і Державної Ради.

Місцеве врядування і самоврядування. Форми контролю центру за місцевим самоврядуванням. Правовий статус заморських департаментів - Мартиніки, Реюньону та ін.

ТЕМА № 12. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина

Основний закон ФРН 1949 р. Конституційна реформа 1968 р. Особливості положень Основного Закону ФРН 1949 р. як держави-члена Європейського Союзу. Конституції

земель. Конституційний статус людини і громадянина. Надзвичайне законодавство. Економічна реформа. Форми власності і їх розвиток. Соціальна структура. Політична система. Партійна система. Основні політичні партії і їх конституційно-правовий статус. Німецькі профспілки і соціально-економічні організації підприємців. Державні символи.

Виборче право і виборча система. Виборча геометрія. Виборчі округи. Система розподілу мандатів.

Федеральні державні органи. Законодавчий орган ФРН - Бундестаг, порядок його формування та організація. Бундесрат.

Федеральний президент. Порядок обрання, компетенція і реальна політична роль. Контрасигнатура актів президента, відповідальність.

Федеральний уряд. Порядок його формування і повноваження. Статус федерального канцлера. Особливість парламентської відповідальності. Поняття і сутність конструктивного вотуму.

Федеральний конституційний суд. Особливості конституційного контролю. Органи конституційного нагляду у землях.

Німецький федералізм. Правове становище земель і їх взаємовідносини з Союзом за нормальних і надзвичайних умов. Органи влади і врядування у землях. Організація місцевого врядування і самоврядування.

ТЕМА № 13. Основи державного (конституційного) права Польської Республіки

Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 року. Особливості положень Конституції Польщі як члена Європейського Союзу. Конституційний статус людини і громадянина. Конституційні гарантії прав та свобод. Польське громадянство. Правовий статус іноземців.

Економічна система. Закріплення форм власності на конституційному рівні. Соціальна структура суспільства і тенденції її розвитку. Політична система і її конституційно-правове регулювання. Політичні партії і громадські організації. Профспілкові об'єднання і організації підприємців. Роль церкви в політичному житті. Символіка польської держави.

Характеристика виборчого права і виборчої системи. Порядок обрання депутатів і сенаторів, членів національної ради. Виборчі округи. Система розподілу мандатів. Порядок відклику членів представницьких органів.

Парламент: Сейм і Сенат. Сейм: склад, повноваження, організація, процедура, законодавчий процес. Сенат: склад, повноваження, організація, процедура. Взаємовідносини Сенату та Сейму. Уповноважений з громадських прав. Статус депутатів.

Президент Польщі: порядок обрання, повноваження, відповідальність. Підстави дострокового припинення повноважень.

Уряд. Рада Міністрів: порядок формування, функції та повноваження. Відповідальність Уряду Польщі.

Конституційний трибунал: порядок формування, повноваження. Державний трибунал: порядок формування та повноваження. Державний трибунал та відповідальність осіб, які займають визначені в Конституції вищі державні посади.

Територіальний устрій та територіальна організація влади в Польщі. Місцеве самоврядування і місцеві органи державної адміністрації. Порядок формування, повноваження, відповідальність.

ТЕМА № 14. Основи державного (конституційного) права Італії

Конституція 1947 р. і її подальший розвиток. Конституційний статус людини і громадянина. Конституційні гарантії прав та свобод. Конституційні принципи організації влади.

Економічна система. Форми власності і їх розвиток. Соціальна структура суспільства. Політична система. Особливості партійної системи і основні політичні партії. Правова основа діяльності політичних партій в Італії. Особливості профспілкового руху в Італії. Діяльність підприємницьких спілок.

Характеристика виборчого права і виборчих систем в Італії. Референдум і порядок його проведення. Причини, які обмежують можливості проведення референдуму.

Парламент. Палата депутатів і Сенат: структура, склад, порядок формування та повноваження. Законодавчий процес і його особливості. Фракції та постійні комісії парламенту.

Президент Італії: порядок обрання, компетенція, акти, відповідальність. Акти глави держави та контрасигнація. Дострокове припинення поноважень президента Італії.

Уряд. Рада міністрів Італії: порядок формування, компетенція, акти, відповідальність. Делеговане законодавство. Статус і політична роль голови Ради міністрів Італії. Національна рада економіки і праці. Державна рада. Рахунковий суд.

Судова система Італії. Суди загальної юрисдикції. Адміністративна юстиція та Державна рада. Військові трибунали.

Конституційний суд Італії: порядок формування, строк діяльності та повноваження. Гарантії правового статусу суддів Конституційного суду Італії.

Територіальний устрій та територіальна організація влади в Італії. Регіони (області) зі звичайним та спеціальним статусом. Статус автономій. Адміністративні одиниці провінції та комуни. Організація місцевого врядування і самоврядування.

ТЕМА № 15. Основи державного (конституційного) права Іспанії

Необхідність і обставини прийняття Конституції 1978 року, її особливості. Конституційний статус людини і громадянина в Іспанії.

Економічна система. Конституційно-правові засади економічної системи. Соціальна структура. Характеристика виборчого права і виборчої системи. Юридичний і фактичний статус короля Іспанії. Система престолонаслідування.

Генеральні кортеси. Їх структура, внутрішня організація і взаємовідносини палат. Законодавчий процес.

Уряд Іспанії. Порядок його формування, повноваження, акти, відповідальність. Роль прем'єр-міністра.

Судова система Іспанії. Верховний суд. Конституційний суд: порядок формування та повноваження. Гарантії діяльності суддів Конституційного суду Іспанії.

Особливості територіального устрою держави. Автономні співтовариства. Рівні автономії.

ТЕМА № 16. Основи державного права Королівства Саудівська Аравія.

Історія політико-правового розвитку Саудівської Аравії. Загальна характеристика Основного нізаму (конституції) Саудівської Аравії. Засади державного і суспільного ладу Саудівської Аравії. Роль релігії в регулюванні політико-правових відносин в Саудівській Аравії. Засади економічної системи. Основи правового статусу особи в Саудівській Аравії.

Статус вищих органів державної влади Саудівської Аравії. Король Саудівської Аравії: порядок престолонаслідування, повноваження. Уряд Саудівської Аравії: порядок формування, компетенція, характер взаємовідносин з главою держави. Консультативна рада (Меджліс аль-Шура): порядок формування, функції, повноваження. Жінки у складі Консультативної ради. Рада улемів. Судова система Саудівської Аравії.

Територіальний устрій і територіальна організація публічної влади в Саудівській Аравії.

ТЕМА № 17. Основи державного (конституційного) права Японії

Конституція 1947 року. Особливості її прийняття. Боротьба правих сил за її перегляд, відміну 9 статті. Резолюція парламенту 1971 р. про три основні причини політики країни. Порядок внесення змін до Конституції. Конституційний статус людини та громадянина і його гарантії.

Економічна система. Форми власності та їх розвиток. Соціальна структура суспільства. Політична система. Особливості партійної системи і основні політичні партії. Особливості профспілкового руху. Підприємницькі спілки. Характеристика виборчого права і виборчої системи. Виборчі округи. Порядок виборів до обох палат парламенту.

Парламент. Структура парламенту, його внутрішня організація і взаємовідносини палат. Законодавчий процес. Його особливості в Японії. Роль палати представників.

Монарх: юридичні і фактичні повноваження, політична роль. Порядок престолонаслідування.

Кабінет міністрів, порядок його формування повноваження, акти відповідальності. Роль прем'єр-міністра. Державний апарат.

Верховний суд. Порядок формування Верховного суду і системи конституційного нагляду.

Організація місцевого врядування і самоврядування.

ТЕМА № 18. Основи державного (конституційного) права Канади

Конституція 1982 року і наступні конституційні реформи. Конституційний статус людини і громадянина. Хартія прав і свобод 1982 року.

Економічна система. Особливості партійної системи і основні політичні партії. Профспілки Канади. Підприємницькі спілки. Характеристика виборчого права і виборчої системи. Порядок формування палати обшин і сенату.

Парламент. Його структура, внутрішня організація і взаємовідносини палат. Законодавчий процес.

Юридичний і фактичний статус у Канаді короля Великобританії, генерал-губернатора.

Уряд Канади. Порядок його формування, повноваження, акти, відповідальність. Роль прем'єр-міністра. Державний апарат.

Верховний суд. Порядок формування повноважень. Система конституційного нагляду.

Канадський федералізм. Правове становище провінції. Статус Квебека.

Органи провінції і місцевого самоврядування. Правовий статус лейтенант-губернатора.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема № 1. Державне (конституційне) право зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна	5	2	1			2	6	1	1			4
Тема № 2. Основи теорії конституцій зарубіжних країн	5	2	1			2	8	1	1			6
Тема № 3. Конституційно-правові основи суспільного ладу	5	2	1			2	4					4
Тема 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина	5	2	1			2	6					6
Тема № 5. Конституційні форми сучасної держави	8	2	2			4	7		1			6
Тема № 6. Форми безпосередньої демократії в зарубіжних країнах	6	2				4	4					4
Тема № 7. Система вищих органів державної влади в зарубіжних країнах	6	2	2			2	7	1				6
Тема № 8. Місцеве управління та самоуправління в зарубіжних державах	6	2				4	4					4
Тема № 9. Основи державного (конституційного) права Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії	5	2	1			2	5		1			4

Тема № 10. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки	5	2	1			2	7	2	1			4
Тема № 11. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	5	2	1			2	4					4
Тема № 12. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччини	5	2	1			2	4					4
Тема № 13. Основи державного (конституційного) права Польської Республіки	5	2	1			2	4					4
Тема № 14. Основи державного (конституційного) права Італії	5	2	1			2	4					4
Тема № 15. Основи державного (конституційного) права Іспанії	5	2	1			2	4					4
Тема № 16. Основи державного права Королівства Саудівська Аравія	5	2	1			2	4					4
Тема № 17. Основи державного (конституційного) права Японії	2					2	4					4
Тема № 18. Основи державного (конституційного) права Канади	2					2	4					4
Разом	90	32	16			42	90	6	4			80

4. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1.	Державне (конституційне) право зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії конституцій зарубіжних країн.	2	2
2.	Конституційно-правові основи суспільного ладу Конституційно-правовий статус людини і громадянина	2	-
3.	Конституційні форми сучасної держави.	2	-
4.	Система вищих органів державної влади в зарубіжних країнах.	2	-
5.	Основи державного (конституційного) права Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки.	2	2
6.	Основи державного (конституційного) права Французької Республіки. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччини.	2	-
7.	Основи державного (конституційного) права Польської Республіки. Основи державного (конституційного) Італії.	2	-
8.	Основи державного (конституційного) права Іспанії. Основи державного права Королівства Саудівська Аравія.	2	-
Разом		16	4

5. Завдання для самостійної роботи

№	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Тема № 1. Державне (конституційне) право зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна	2	4
2.	Тема № 2. Основи теорії конституцій зарубіжних країн	2	6
3.	Тема № 3. Конституційно-правові основи суспільного ладу	2	4
4.	Тема 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина	2	6
5.	Тема № 5. Конституційні форми сучасної держави	4	6
6.	Тема № 6. Форми безпосередньої демократії в зарубіжних країнах	4	4
7.	Тема № 7. Система вищих органів державної влади в зарубіжних країнах	2	6
8.	Тема № 8. Місцеве управління та самоуправління в зарубіжних державах	4	4
9.	Тема № 9. Основи державного (конституційного) права Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії	2	4

10.	Тема № 10. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки	2	4
11.	Тема № 11. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	2	4
12.	Тема № 12. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччини	2	4
13.	Тема № 13. Основи державного (конституційного) права Польської Республіки	2	4
14.	Тема № 14. Основи державного (конституційного) Італії	2	4
15.	Тема № 15. Основи державного (конституційного) права Іспанії	2	4
16.	Тема № 16. Основи державного права Королівства Саудівська Аравія	2	4
17.	Тема № 17. Основи державного (конституційного) права Японії	2	4
18.	Тема № 18. Основи державного (конституційного) права Канади	2	4
Разом		42	80

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Примус у конституційному праві» полягають у підготовці презентації за визначеною або обраною студентом за допомогою викладача темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання можуть виконуватися у формі наукових статей, виступів (доповідей) на наукових конференціях тощо.

За надруковану наукову статтю студент може отримати 10 балів, виступ (доповідь) на науковій конференції – 7 балів, презентацію – 5.

6.1. Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint и повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт однієї назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana. 1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по-батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.

2. На другому слайді подається зміст презентації.

3. На інших слайдах – наповнення теми.
4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноновживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).
5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картинки повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.
6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за колірним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.
7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.
8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторонками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практичноправових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

Критерії оцінювання презентацій:

1. Ступінь досягнення мети.
 2. Зрозумілість і точність викладення авторської позиції.
 3. Індивідуальність (авторство, неповторність).
 4. Аргументованість (переконливість) позиції.
 5. Володіння нормативною, навчальною та науково-монографічною базою.
- 3.2.1. Правила виконання есе

Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу і вільної композиції.

На сьогодні есе розглядається у чотирьох аспектах:

1. Жанр критики, літературознавства, що характеризується вільним трактуванням будь-якої проблеми.

2. Різновид нарису, в якому головну роль грає не відтворення факту, зображення вражень, роздумів і асоціацій. 3. Прозовий етюд, який представляє спільні або попередні міркування про який-небудь предмет або з якогось приводу.

4. У сучасному літературознавстві – нарис або стаття, насичені теоретичними, філософськими роздумами

У будь-якому разі есе – це роздум автора над якоюсь проблемою. Тому в есе допускається полеміка з точкою зору інших авторів. Втім цитувати інших авторів можна, але помірковано й доречно. Есе – це абсолютно самостійна робота, написана власним стилем і мовою, тому чим менше цитат, тим краще.

Сьогодні програма підготовки бакалавра чи магістра передбачає розвиток творчості студента. Тому часто на заняттях з гуманітарних дисциплін вдаються саме до написання есе. Есе може бути представлено у вигляді міркування про те, що було почуто, або прочитано, але в будь-якому випадку тема повинна містити якусь проблему. Стиль у есе передбачається вільний, іноді навіть розмовний.

Есе, ймовірно, є найбільш простим способом викладу своїх думок у письмовій формі. У ході написання есе слід не просто висунути певну проблему, а також виявити певне аналітичне міркування.

При написанні есе слід дотримуватися наступних рекомендацій. Передусім, необхідно вивчити матеріал, що стосується порушеного питання або обраної проблеми. Щодо прочитаного матеріалу слід скласти особистісне враження, власне судження на конкретну тему. Далі треба підготувати аргументацію на захист своєї позиції. Особливим випадком є ситуація, коли ви виявляєте незгоду з позицією автора. У такому разі слід мати вагомі аргументи для обґрунтування своєї позиції. У висновку слід зробити висновки, підвести підсумки своїх роздумів.

Для того, аби краще зрозуміти, що таке есе і як його слід писати, краще за все спиратися на схему (алгоритм). Спочатку треба сформулювати проблему, над якою здійснюватимуться роздуми. Ця проблема закладена вже в саму назву есе, її тільки слід більш широко сформулювати. Під час своїх роздумів і міркувань необхідно висувати ті чи інші припущення (тези). Аби проаналізувати ці припущення, слід навести деякі аргументи за чи проти. Після того, як були висунуті всі припущення з поставленого питання, і вони були проаналізовані, слід зробити висновок. У висновку має бути ще раз згадана проблема і надана коротка відповідь, до чого дійшов автор.

Есе легше буде читати, якщо кожен частину виокремити в окремий абзац. Також кожен доказ (аргумент) можна розпочати з нового рядка.

Структура і обсяг есе

Структура есе визначається вимогами, що ставляться до нього:

1. Думки автора есе з проблеми викладаються у формі коротких тез.

2. Думка має бути підкріплена доказами – тому за тезою слідують аргументи.

Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації і життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених тощо. Краще наводити два аргументи на користь кожної тези: один аргумент здається непереконливим, три аргументи можуть «перевантажити» текст, виконаний в жанрі, орієнтованому на стислість і образність. Таким чином, есе набуває кільцевої структури (кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки розвитку думки):

- вступ;
- теза 1, аргументи; • теза 2, аргументи; • теза 3, аргументи; • теза N, аргументи.
- висновок.

При написанні есе важливо також враховувати наступні моменти:

1. Вступ і висновок повинні фокусувати увагу на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку – резюмується точка зору автора).
2. Необхідне виокремлення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку абзаців: так досягається цілісність роботи.
3. Стиль викладу: есе властиві емоційність, експресивність, художність. Фахівці вважають, що належний ефект забезпечують короткі, прості, різноманітні за інтонацією пропозиції, вмiле використання «найсучаснішого» розділового знаку – тире. Втім, стиль відображає особливості особистості, про це теж корисно пам'ятати.

Обсяг есе – 7-10 сторінок комп'ютерного тексту. Есе має бути виконане комп'ютерним набором на аркушах паперу формату А-4. Поля: верхнє і нижнє – 2 см., лiве – 2,5 см., праве – 1,5 см. Нумерація сторінок – у верхньому правому куті, титульна сторінка не нумерується. Оформлення цитат – посторінкове скрізне. Список використаних джерел подається наприкінці тексту і має становити 5-7 найменувань.

Критерії оцінювання есе

При перевірці та оцінці есе звертається увага на наступні критерії:

1. Ступiнь досягнення мети.
2. Зрозумiлiсть i точнiсть викладення авторської позиції.
3. Iндивiдуальнiсть (авторство, неповторнiсть).
4. Аргументованiсть (переконливiсть) позиції.
5. Володiння нормативною, навчальною та науково-монографiчною базою.
6. Навички письмової мови.

6.3. Теми для презентацій (есе)

1. Порiвняльний аналіз джерел конституційного права у рiзних країнах свiту
2. Конституційний звичай як джерело конституційного права в зарубiжних країнах
3. Охарактеризувати певну державу (на свiй вибiр) за формою державного правлiння
4. Охарактеризувати певну державу (на свiй вибiр) за формою державного устрою
5. Конституційно-правовий статус автономiй у Сполученому королiвствi, Iталії, Iспанії
6. Структура парламентiв в зарубiжних країнах
7. Правовий статус омбудсмана в зарубiжних країнах
8. Поняття iмпiчменту президента, його пiдстави, процедура, наслiдки
9. Конституційна вiдповiдальнiсть уряду
10. Порiвняльно-правовий аналіз статусу прем'єр-мiнiстра в зарубiжних країнах
11. Моделі органiв судової влади в зарубiжних країнах
12. Конституційно-правовий статус людини i громадянина у Сполученому королiвствi.
13. Вибори та виборчі системи у Сполученому королiвствi
14. Статус глави держави Сполученому королiвствi.
15. Судова система Сполученому королiвствi.
16. Конституційно-правовий статус людини i громадянина у США
17. Виборча система США
18. Правовий статус полiтичних партій та партійна система в США
19. Президент в системi органiв державної влади США
20. Верховний Суд в системi органiв державної влади США
21. Конституційно-правовий статус людини i громадянина у Франції
22. Виборче право i виборча система Франції
23. Конституційний контроль у Франції

24. Правовий статус заморських територій Французької Республіки
25. Основні права людини і громадянина у ФРН
26. Вибори виборчі системи у ФРН
27. Статус і повноваження Федерального Президента ФРН
28. Правовий статус суб'єктів федерації в ФРН
29. Правовий статус Федерального Конституційного Суду ФРН
30. Конституційний процес в Польщі
31. Виборче право та виборча система Польської Республіки
32. Правовий статус Президента Польщі
33. Особливості конституційного контролю Польської Республіки: Конституційний трибунал та Державний трибунал.
34. Правовий статус Короля Саудівської Аравії.
35. Правовий статус Консультативної ради Саудівської Аравії.
36. Правовий статус Уряду Саудівської Аравії.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн» використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо

(розповідь, пояснення, лекція, бесіда); наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;

- практичні – формування вмій, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:

- проблемного викладу;
- частково-пошуковий метод;
- дослідницький метод.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом,

приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового заліку.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання, які виносяться на складання проміжного та підсумкового контролю

1. Конституційне право зарубіжних країн як галузь права, наука та навчальна дисципліна.

2. Предмет і метод конституційного права.

3. Система конституційного права.

4. Поняття і особливості та види конституційно-правових норм.

5. Конституційно-правові відносини, їх сутність та характерні риси.

6. Характеристика суб'єктів конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційноправових відносин.

7. Джерела конституційного права зарубіжних країн.

8. Конституційно-правові засади суспільної системи зарубіжних країн.

9. Поняття конституційного права зарубіжних країн як науки, її предмет і методи.
10. Поняття конституційного права зарубіжних країн як навчальної дисципліни, її структура.
11. Роль політичних партій у політичній організації суспільства зарубіжних країн.
12. Партійні системи.
13. Основні функції політичних партій.
14. Класифікація політичних партій зарубіжних країн.
15. Загальна характеристика конституцій зарубіжних країн.
16. Поняття конституції. Юридичні властивості конституції.
17. Класифікація конституцій.
18. Еволюція конституцій в зарубіжних країнах.
19. Порядок прийняття конституцій та внесення до них змін.
20. Органи конституційного нагляду і контролю. Конституційна юстиція.
21. Основні моделі сучасного конституційного контролю.
22. Функції органів конституційного контролю.
23. Порядок формування органів конституційного нагляду в США, ФРН, Франції.
24. Види конституційного контролю.
25. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в зарубіжних країнах: поняття та види.
26. Елементи конституційно-правового статусу людини та громадянина в зарубіжних країнах.
27. Поняття та принципи громадянства.
28. Способи набуття громадянства.
29. Способи припинення громадянства.
30. Поняття і класифікація прав і свобод людини і громадянина.
31. Поняття і види особистих прав і свобод.
32. Поняття і види політичних прав і свобод.
33. Поняття і види соціально-економічних прав і свобод.
34. Поняття і види культурних прав і свобод.
35. Поняття і класифікація обов'язків людини і громадянина.
36. Різноманітність форм сучасних зарубіжних країн та її причини.
37. Класифікація форм правління сучасних зарубіжних держав.
38. Монархія, її ознаки (показати на прикладах різних держав).
39. Види монархій (показати на прикладах різних держав).
40. Президентська республіка (показати на прикладах різних держав).
41. Парламентарна республіка, її ознаки (показати на прикладах різних держав).
42. Напівпрезидентська республіка як форма правління в зарубіжних країнах (показати на прикладах різних держав).
43. Класифікація форм державного устрою сучасних зарубіжних держав (показати на прикладах різних держав).
44. Унітарна форма державного устрою у зарубіжних країнах (показати на прикладах різних держав).
45. Основні риси зарубіжних федерацій (показати на прикладах різних держав).
46. Автономія в зарубіжних країнах (показати на прикладах Італії, Фінляндії, Данії, Індії, Іспанії).
47. Поняття політичного режиму та його види.
48. Демократичний режим, його загальні риси й особливості у окремих країнах.
49. Авторитарний політичний режим, його загальні риси.
50. Соціальне призначення і роль виборів в зарубіжних країнах.

51. Поняття виборчого права в об'єктивному і суб'єктивному значеннях.
52. Принципи виборчого права.
53. Абсентеїзм, його причини та оцінка.
54. Поняття та види виборів.
55. Порядок висування кандидатів в депутати, правове регулювання виборчої компанії зарубіжних країн.
56. Поняття та види виборчих систем.
57. Сутність мажоритарної виборчої системи. Різновиди мажоритарної системи.
58. Пропорційна виборча система (поняття, способи розподілу депутатських місць у середині партійного списку).
59. Поєднання мажоритарної та пропорційної системи в деяких країнах.
60. «Загороджувальний пункт» та його оцінка.
61. Референдум: поняття, сутність, конституційно-правове регулювання.
62. Організація і порядок проведення референдумів.
63. Види референдуму та його правові наслідки.
64. Глава держави: соціальне призначення та політична роль.
65. Функції і компетенція глави держави.
66. Правове положення монарха в зарубіжних країнах.
67. Правове положення президента в зарубіжних країнах. Засоби обрання президента, їх політичне значення.
68. Інститут вето виконавчої влади в зарубіжних країнах.
69. Підстави дострокового припинення повноважень президента.
70. Віце-президент у зарубіжних країнах.
71. Парламент та парламентаризм в зарубіжних країнах.
72. Класифікація зарубіжних парламентів та особливості правового становища палат.
73. Структура палати зарубіжного парламенту. Роль голів партійних фракцій та комітетів у процесі її роботи.
74. Правовий статус постійних комісій (комітетів) парламенту.
75. Функції і компетенція парламенту. Акти парламенту.
76. Статус депутата парламенту.
77. Інститут омбудсмана у зарубіжних країнах: види та повноваження.
78. Основні риси законодавчої процедури в палатах зарубіжних парламентів.
79. Поняття та види уряду.
80. Порядок формування уряду при різних формах правління.
81. Голова уряду та його статус при різних формах правління.
82. Форми контролю за діяльністю уряду. Інтерпеляція.
83. Моделі органів судової влади в зарубіжних країнах.
84. Статус судді в зарубіжних країнах.
85. Моделі органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
86. Юридична характеристика Конституції США 1787 р.
87. Юридична характеристика Конституції ФРН 1949 р.
88. Юридична характеристика Конституції Франції 1958 р.
89. Юридична характеристика Конституції Польщі 1997 р.
90. Юридична характеристика Конституції Італії 1947 р.
91. Юридична характеристика Конституції Сполученого королівства.
92. Юридична характеристика Конституції Японії 1947 р.
101. Юридична характеристика Конституції Іспанії 1978 р.
102. Юридична характеристика Конституції Канади 1982 р.
103. Юридична характеристика Основного Нізаму Саудівської Аравії 1992 р.
104. Конгрес США: порядок формування, структура, повноваження.

105. Бундестаг ФРН.
106. Національні збори Франції.
107. Сейм і Сенат Польщі.
108. Парламент Сполученого королівства.
109. Парламент Італії.
110. Парламент Іспанії.
111. Парламент Японії.
112. Президент США, його місце у системі вищих державних органів.
114. Канцлер ФРН, його правове положення.
115. Президент ФРН, його правове положення.
116. Президент Франції, його місце у системі вищих державних органів.
117. Президент Італії.
118. Президент Польщі.
119. Монарх Японії.
120. Кабінет США. Виконавчий апарат при президенті.
121. Кабінет та уряд Сполученого королівства.
122. Правовий статус уряду Франції.
123. Партійна система США.
124. Партійна система ФРН.
125. Партійна система Сполученого королівства.
126. Виборче право та виборча система США. Праймериз.
127. Виборче право та виборча система ФРН.
128. Американський федералізм. Правове становище штатів.
129. Федеративна форма державного устрою Німеччини.
130. Повноваження Короля Саудівської Аравії.
131. Місцеві органи управління та самоврядування в Саудівській Аравії.

9. Схема нарахування балів Денна форма навчання.

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях, виконання індивідуального завдання –

40:

Формула о $\sum 40 = \sum 1$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ - сума балів, що отримав студент за відповіді на практичних (семінарських) заняттях та за індивідуальне завдання.

Контрольна робота (одна в семестр) – 20 балів.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

Поточний контроль здійснюється, зокрема контрольна робота, у формі письмових тестових завдань. Кожен варіант тестових завдань містить 20 тестових питань з однією правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал.

Поточний контроль та самостійна робота								Разом	Залік	Сума
T1	T5	T7	T9	T10	T11	T12	T14	Контрольна робота		
40							20			

T1, T2 ... T8 – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь в науково-практичних конференціях, участь у роботі наукового гуртку тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів.**

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття; - дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання на заліку:

Підсумковий контроль здійснюється, зокрема, у формі письмових тестових завдань, які можуть бути або у вигляді 40 тестових завдань, або у вигляді 30 тестових завдань та двох відкритих питань. У першому випадку, кожен варіант тестових завдань містить 40 тестових питань з однією правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал. У другому випадку кожен варіант тестових завдань містить 30 тестових питань з однією правильною відповіддю та два відкриті питання з переліку контрольних питань. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал. За відповідь на одне відкрите питання студент отримує від 1 до 5 балів. Максимальна кількість балів за відповіді на відкриті питання становить 10 балів.

Заочна форма навчання

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповідь на семінарському занятті – 10;

Критерії оцінювання контрольної роботи:

Поточний контроль здійснюється, зокрема контрольна робота, у формі письмових тестових завдань. Кожен варіант тестових завдань містить 40 тестових питань з однією правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Залік	Сума	
Семінарське заняття		Контрольна робота			
T5	T10		Разом		
20		40	60	40	100

Відповідь на семінарському занятті – **2-10 балів.** **Критерії оцінювання усної відповіді.**

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських заняттях за десятибальною шкалою оцінок.

10 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття; - дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

8 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

6 балів ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

4 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

2 бали ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

Правові акти

1. Basic Law for the Federal Republic of Germany: 23 May 1949, Last amended on 28 June 2022. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html
2. Basic Law of Governance Saudi Arabia: 1992 No: A/90. URL: <https://www.saudiembassy.net/basic-law-governance>
3. Constitution of France: of October 4, 1958. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct2009.pdf
4. Constitution of the Italian Republic: Given in Rome on this 27th Day of December 1947. Senato della Repubblica. 43 p. URL: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf
5. Constitution of the People's Republic of China. Posted: November-20-2019. URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/1f65146fb6104dd3a2793875d19b5b29.shtml>
6. Constitution of the Republic of Türkiye, Rules of Procedure of the Grand National Assembly of Türkiye. GNAT Printing House, 2019. Ankara. 266 p. URL: https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/2021/TC_Anayasasi_ve_TBMM_Ic_Tuzugu_Ingilizce.pdf
7. Constitution of the United States 1787. URL: https://www.senate.gov/civics/resources/pdf/US_Constitution-Senate_Publication_103-21.pdf
8. European Convention on Human Rights: as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15, supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16. Council of Europe. 34 p. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
9. International Covenant on Civil and Political Rights: General Assembly resolution 2200A (XXI), 16 December 1966. ООН: вебсайт. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
10. International Covenant on Social, Economic and Cultural Rights: General Assembly resolution 2200A (XXI), 16 December 1966. ООН: вебсайт. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
11. The Constitution of the Republic of Poland of 2ND April, 1997. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>
12. The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen: Approved by the National Assembly of France, August 26, 1789. URL: <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen>
13. The Spanish Constitution 1978. Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. 52 p. URL: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>
14. Universal Declaration of Human Rights: proclaimed by the United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948 (General Assembly resolution 217 A). ООН: вебсайт. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
15. Конвенція право захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
16. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
17. Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права від 16 грудня 1966 року URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
41. Decisions of the Court of Jordan: Request № 06/2013. Request Subject-matter: Draft of the Association of Awqaf Imams and Employees, Article (23, 120) of the Constitution. URL: <https://cco.gov.jo/Portals/0/english%20desision/2013/decsion-6-2013%20amended.pdf>
42. Constitutional Court Law: Law of Jordan № 15 Issued on 16/06/2012. URL: <https://cco.gov.jo/Portals/0/ConstitutionalCourtLaw.pdf>

18. The Constitution of Qatar 2003. URL: <https://www.gco.gov.qa/wp-content/uploads/2016/09/GCO-Constitution-English.pdf>
19. National action Charter Kingdom of Bahrain. <https://bahrain.bh/wps/wcm/connect/9d0fa4ed-dd6c-4b82-b521-afab47e6c0d7/National+Action+Chapter+Kingdom+of+Bahrain.pdf?MOD=AJPERES>
20. The Constitution of Jordan with all the amendments thereto. Publications of The House of Representatives. 2011. 102 p.
21. Kuwaiti Constitution 1962. URL: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/74769/77214/F-1696036315/KWA74769%20Eng.pdf>
22. Bahrain's Constitution of 2002 with Amendments through 2017. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Bahrain_2017.pdf?lang=en
23. The Constitution of Qatar 2003. URL: <https://www.gco.gov.qa/wp-content/uploads/2016/09/GCO-Constitution-English.pdf>
24. Constitution de la République française: constitution du 4 octobre 1958 (Version mise à jour en janvier 2015). URL: https://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp#titre_12.

Підручники

1. Бостан С.К. Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Запорізький юридичний ін-т МВС України Київський юридичний інт МВС України. К., 2005.
2. Грін О.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. 183 с.
3. Державне право зарубіжних країн (у схемах): Навч. посіб. / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. К.: КНТ, 2012. 528 с.
4. Коваль В.С. Державне право зарубіжних країн: навчально-методичний посібник до семінарських та індивідуальних занять з курсантами й студентами 2-го курсу / В.С. Коваль, Ю.Г. Медведєв. Луганськ: РВЛАВС, 2005.
5. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. / авт.-упоряд. В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк; за заг. ред. В. О. Серьогіна. Х.: ФІНН, 2009. 664 с.
6. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підруч. / В. М. Шаповал. К.: Юрінком Інтер, 2018. 464 с.
7. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник / за заг. ред. В.О. Ріяки. К.: Юрінком Інтер, 2006.
8. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник: альб. схем / О.О.Грін. Ужгород: ФОП Бреза А.Е., 2015.
9. Конституційне право: підручник / за заг. ред.. О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука. Харків: ХНУВС, 2019. 484 с.
10. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри./ Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.
11. Мартинюк Р.С. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. Острого: Національний ун-т «Острозька академія» 2007.
12. Мішина Н.В., Міхальов В.О., Куранін В.О. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. ОЛДІ-ПЛЮС, 2019, 644 с.
13. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
14. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. URL: <http://eurocourt.in.ua/>
15. Савчин М. Порівняльне конституційне право. Київ: ВАІТЕ, 2020. 462 с.

16. Іщенко М. П. Компаративний аналіз моделей, принципів і форм організації систем місцевого самоврядування в європейських країнах / М. П. Іщенко, Л. Я. Самойленко. Держава та регіони. Сер. : Державне управління. 2013. № 1. С. 131-135.

17. Контрольні функції парламенту: український та зарубіжний досвід. Інформаційно-аналітичне дослідження / За ред. Ковриженко Д. С. К.: Програма сприяння парламенту України, 2006. 112 с.

18. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : монографія. Х. : Право, 2011. 768 с.

Допоміжна література

1. Rajora, Varsha Mansingh, Comparative Analysis of Rule of Law in UK & India (January 8, 2010). URL: <https://ssrn.com/abstract=1533265>

2. Rule of Law Index 2012-2013. The World Justice Project. URL: <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/wjproli2012-web.pdf>

3. The World Justice Project. Runkings. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2022/Jordan/Absence%20of%20Corruption/historical>

4. Waheedi Salma Guarantees and Challenges of Judicial Independence: The Constitutional Courts of Kuwait and Bahrain as Case Studies. P. 61-76. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748912019-61.pdf>

5. Бедрак Н.М. Партії як інститут політичного представництва *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 52. С. 274-281 URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/349/Bedrak%20Part%20yak%20inst2.pdf?sequence=1>

6. Варуц Л.Д. Особливості конституційно-правового статусу глави держави у Канаді. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 28-31. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/1692>

7. Гришко Л. М. Статус глави держави в монархіях Арабського Сходу. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2011. № 988 : Серія "Право". С. 338-342.

8. Гришко Л.М. Верховенство права, законність, конституційність та демократизація в монархіях Арабського Сходу: сучасний стан та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2023. № 35. С. 68-78.

9. Гришко Л.М. Державний лад монархій Арабського Сходу в умовах модернізації: дисертація...к.ю.н.: 12.00.02. Харків 2013. 240 с.

10. Гришко, Л. М. Особливості конституційного статусу особи в монархіях Арабського Сходу. *Право і Безпека*. 2017. № 3. С. 21-26.

11. Гришко, Л. М. Політичні права та свободи громадян (підданих) у монархіях Арабського Сходу. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія "Право" 2017. Вип. 24. С. 49-52.

12. Гришко Л.М. Особливості запровадження конституційного контролю в монархіях Арабського Сходу. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2017. Вип. 23. С. 66-69.

13. Дахова І.І. Принцип єдиного громадянства в законодавстві та практиці України та зарубіжних країн. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 26. С. 95–109.

14. Дашковська О. Референдум як інститут безпосередньої демократії: досвід зарубіжних країн. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1 (60). С. 235–240.

15. Європейська модель конституційної юстиції: теоретико-правові проблеми становища та розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2001.

16. Зінченко О. В. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник національної академії правових наук України*. 2018. № 1. Том. 25. С. 50-64.
17. Ковальчук В. Пасивне виборче право громадян та доцільність його обмеження у контексті досвіду парламентських виборів. *Право України*. 2013. № 5. С. 134–143.
17. Коломієць Ю. М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії: навч. посіб. Х.: Ун-т внутр. справ, 2001. 104 с.
18. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків, 1998.
19. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): навчально-методичний довідник / Малишко М.І. 2-ге вид., доп. К.: МАУП, 2000.
20. Левицька Г. Особливості конституційного процесу в арабських державах. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2005. № 41. С. 137-141.
21. Лисенко, А., Лук'янов, Д. Особливості контролю делегованого законодавства в деяких країнах Європи та світу. *Матеріали конференцій МЦНД*, (15.09.2023; Львів, Україна). 2023. С. 76–78. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/729>
22. Маєвська А. А. Права людини в Китайській Народній Республіці: конституційно-правовий аналіз. *Пробл. законності*. 2008. Вип. 99. С. 205-211.
23. Майстренко К.М. Формування інституційного механізму парламентського контролю у зарубіжних країнах. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3. (9). С. 252-259.
24. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: монограф. Х.: Вид-во НУВС, 2004. 450 с.
25. Марченко В. В. Конституційно-правовий статус уряду в країнах ЄС (на прикладі Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Іспанії): моногр. В. В. Марченко. К.: Алерта, 2010. 216 с.
26. монограф. К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2009. 450 с.
27. Нойманн О. Ю. Німецький Бундесрат як інститут представництва інтересів земель: особливості формування та повноваження. *Вибори та демократія*. 2009. № 1. С. 58-
28. Онупрієнко А. М. Делегування державних повноважень місцевим органам влади: світовий досвід. *Проблеми законності*. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. Вип. 102. С. 28-35.
29. Палєєва Ю.С. Референдум – загально визнаний демократичний інститут: історія і сучасність. *Вісник Дніпроп. ун-ту екон. та права ім. Альфреда Нобеля. Сер. Юрид. науки*. 2013. №1 (4). С. 43–50.
30. Погорілко В.Ф. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм. *Право України*. 2001. №11. С. 9–14.
31. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. К.: Юрінком Інтер, 2012. 432 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 2).
30. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. К.: Юрінком Інтер, 2011. 272 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 1).
32. Протасова В. Є. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди: моногр. Х.: Право, 2009. 208 с.
33. Райковський Б. Сучасні політичні партії та блоки у виборчих процесах. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 1 (11). С. 26–32.
34. Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція: поняття, зміст, принцип верховенства права, правові позиції по справах прав людини і конституційних конфліктів у сфері публічної влади. К.: Вид. дім “Ін Юре”, 2008. 120 с.

35. Серьогін В. О. Прайвесі у США: політико-правова теорія та практика. *Форум права*. 2011. № 1. С. 891-897. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_22_14. 35.
36. Тетарчук І.В. Конституційне право зарубіжних країн. Навчальний посібник для підготовки до іспитів: ЦНЛ. 2019. 206 с.
37. Тодика Ю.М., Марцеляк О.В. Інститут омбудсмена: світові моделі і досвід. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 2(13). С. 57–66.
38. Толстенко В. Форма держави в системі основ конституційного ладу: проблеми теорії і практики. *Право України*. 2014. № 2. С. 283–290.
39. Федоренко В.Л. Вибори, виборче право і виборчі системи – пріоритетний напрям сучасних конституційно-правових досліджень. *Право України*. 2013. № 5. С. 105–113.
40. Шаповал В.М. Феномен конституції як Основного Закону. *Право України*. 2014. № 7. С. 64–84.
41. Шаповал, В. Парламент: функціональні характеристики. *Право України*. 2015. № 5. С. 64-68.
42. Оніщук М.В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики :
43. Онупрієнко А.М. Місцеві органи влади в механізмі демократичної держави: теоретико-правовий аналіз: монограф. Х.: ПП Торсінг, 2009. 300 с.
44. Георгіца А.З. Поняття та сутність конституції в сучасній конституційній доктрині. *Наук. вісник Чернівецьк. держ. ун-ту*. 2000. Вип. 100. Правознавство. 2000. С.56–59.

11. Посилання на інформаційні ресурси

1. The European Court of Human Rights. Official site. URL: <http://www.echr.coe.int/>
2. Organization of the United Nations. Official site. URL: <https://www.un.org/en>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/en>
4. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/en>
5. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en>
6. Офіційний сайт Верховного Суду. URL: <https://court.gov.ua/eng/supreme/>
7. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/en>
8. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців URL: <https://www.unhcr.org> сайт
9. Міжнародна організація міграції в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini>
10. The Institute for the Study of International Migration (ISIM). URL: <https://isim.georgetown.edu/about/>
11. Institute for Migration Research and Intercultural Studies (IMIS). URL: <https://uia.org/s/or/en/1100066413>
12. Refugee Studies Centre. URL: <https://www.rsc.ox.ac.uk/>